

1

Οι «δύο Ελλάδες»

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΨΗΦΟΥ ΣΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ
ΤΗΣ 9ης ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2000¹

του Γιάννη Μαυρή

Εισαγωγή

Το εκλογικό αποτέλεσμα της 9ης Απριλίου πιστοποίησε την ύπαρξη ενός νέου, σχεδόν ισορροπημένου δικομματισμού (86,5%), που δεν αποτελεί, εντούτοις, απλή αναπαραγωγή του παλαιού, εκείνου που εμφανίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του '80. Οι μεταβολές που αποτυπώθηκαν στα κοινωνικά χαρακτηριστικά της εκλογικής βάσης των δύο μεγάλων κομμάτων είναι σημαντικές. Μπορεί να υπάρχουν στοιχεία που θυμίζουν έντονα την «ιστορική» κοινωνική τους φυσιογνωμία και υποδηλώνουν τη

---

1. Τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται στην παρούσα ανάλυση προέρχονται από τη δημοσκόπηση έξω από τα εκλογικά τμήματα που πραγματοποίησε το Ινστιτούτο Ερευνών V-PRC για λογαριασμό της εφημερίδας *Τα Νέα*, σε δείγμα 6.426 ψηφισάντων. Βλ., σχετικά, «Η ακτινογραφία των εκλογών», *Τα Νέα*, 15-16.4.2000. Επίσης, www@v-prc.gr: Πολυκή και Εκλογές στην Ελλάδα

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

«συνέχεια» στην κοινωνική τους βάση, αλλά αναδεικνύονται και «νέα», που υποδηλώνουν σαφώς την «τομή» και την ανασύνθεσή της². Πρόκειται για το πολιτικό αποτέλεσμα των βαθύτατων οικονομικών και ιδεολογικών μετασχηματισμών που έχουν συντελεστεί κατά την πρόσφατη δεκαετία στην ελληνική κοινωνία.

Για την εμπειρική διερεύνηση της κοινωνικής δομής της ψήφου, το εκλογικό σώμα μπορεί να διακριθεί σε *δεκαεπτά* βασικές κοινωνικές-επαγγελματικές κατηγορίες (εφεξής κ/ε/κ), που προκύπτουν από το συνδυασμό τριών παραμέτρων: της θέσης στην απασχόληση, του επαγγέλματος και του επιπέδου εκπαίδευσης, στις τρεις βασικές βαθμίδες της. Η κατανομή που προκύπτει και το ειδικό βάρος κάθε κ/ε/κ στο εκλογικό σώμα δίνεται στον Πίνακα 1³. Η κοινωνική τυπολογία που χρησιμοποιείται προσφέρει το πλεονέκτημα ότι *συναρθρώνει μια σειρά από βασικές κοινωνικές διαίρεσεις*:

Πρώτον, τη διαίρεση οικονομικά ενεργού (απασχολούμενου ή άνεργου) /μη ενεργού πληθυσμού (Πίνακες 2 και 3).

Δεύτερον, το μορφωτικό-πολιτισμικό διαχωρισμό, που παραπέμπει έμμεσα στην κοινωνική-ταξική διαίρεση.

Τρίτον, τη διαίρεση μισθωτής εργασίας (μισθωτών)/ιδιοκτητικών στρωμάτων (επιχειρηματιών, αυτοαπασχολουμένων).

Τέταρτον, τη διαίρεση δημόσιου/ιδιωτικού τομέα της οικονομίας. Και οι τέσσερις αυτές διαχωριστικές γραμμές βρίσκονται σήμερα σε διαδικασία ριζικών κοινωνικών αναδιατάξεων. Η κοινωνική επιρροή των κομμάτων, που αποκρυσταλλώθηκε στην ψήφο των εκλογών της 9ης Απριλίου, καθώς και ο συσχετισμός δύναμης ΠΑΣΟΚ/ΝΔ κατά κ/ε/κ αποτυπώνονται στον Πίνακα 4.

2. Για το χαρακτήρα του νέου «δικομματισμού», βλ. και την ανάλυση του Π. Καφετζή, στο άρθρο του «ΠΑΣΟΚ, κρατάει τα κάστρα του, αλώνει της ΝΔ», στην εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, 17.4.2000.

3. Η συγκεκριμένη τυπολογία έχει χρησιμοποιηθεί από το Ινστιτούτο V-PRC, με λιγότερες, όμως κ/ε/κ (16), και στις ευρωεκλογές του 1999. Βλ., σχετικά, Γιάννη Μαυρή, «Ευρωεκλογές '99: Τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της ψήφου. Κοινωνικός κατακερματισμός και μεταβολές στην κοινωνική υποστήριξη των κομμάτων διακυβέρνησης», *Έμφαση*, τχ. 2, Απρίλιος-Μάιος-Ιούνιος 1999, σσ. 32-55 // Επίσης, το άρθρο του ίδιου, «Η κοινωνική αποδυνάμωση του ΠΑΣΟΚ», εφημερίδα *Τα Νέα*, 15.6.1999.

1. Η κοινωνική ανάκαμψη του ΠΑΣΟΚ

Σε σύγκριση με την καθίζηση που υπέστη στις ευρωεκλογές του 1999, η ανάκαμψη του ΠΑΣΟΚ που κατέγραψε το εκλογικό αποτέλεσμα υπήρξε εντυπωσιακή. Σύμφωνα με τα στοιχεία της δημοσκόπησης έξω από τα εκλογικά τμήματα του Ινστιτούτου V-PRC, στους *μισθωτούς* και στα *μεσαία στρώματα*, νέα και παλαιά (ελεύθερα επαγγέλματα, επαγγελματοβιοτέχνες), το ΠΑΣΟΚ, χάρις στην απορρόφηση της Αριστεράς, κατόρθωσε να διατηρήσει την κοινωνική του ώσμωση και να επανασυσπειρώσει το μεγαλύτερο τμήμα της ιστορικής κοινωνικής επιρροής που είχε κατακτήσει στη δεκαετία του '80, μειώνοντας έτσι το «ρήγμα» των ευρωεκλογών⁴. Σε αυτές τις κ/ε/κ, ιδίως στα χαμηλότερα στρώματα των μισθωτών του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα, σημείωσε τα υψηλότερα ποσοστά του, που υπερέβαιναν τα αντίστοιχα της ΝΔ κατά 13-16 εκατοστιαίες μονάδες, αλλά και το εθνικό του ποσοστό, τουλάχιστον κατά 5 εκατοστιαίες μονάδες (Πίνακας 4). Αντίθετα στους *επιχειρηματίες*, στους *αγρότες*, στους *ανέργους* και στους *συνταξιούχους* η εκλογική του απήχηση δεν ανέκαμψε. Σε αυτές τις κοινωνικές κατηγορίες οι διαρροές του προς τη ΝΔ διατηρήθηκαν, εξασφαλίζοντας στην τελευταία την πρωτοκαθεδρία.

Το γεγονός ότι η κοινωνική «ανασύνταξη» του ΠΑΣΟΚ δεν είναι ομοίωμα επιβεβαιώνεται όχι μόνο από τα στοιχεία των δημοσκοπήσεων, αλλά και από την ανάλυση των εκλογικών δεδομένων, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί επικουρικά (Πίνακες 10-11). Παρατηρώντας το χάρτη της εκλογικής κοινωνιολογίας του κόμματος, διαπιστώνει κανείς πως πρόκειται μάλλον για μια νέα σύνθεση, για ένα συγκερασμό στοιχείων που παρατηρήθηκαν σε διαφορετικές στιγμές της μεταπολιτευτικής του εκλογικής ιστορίας. Έτσι το ΠΑΣΟΚ διεύρυνε τα ερείσματά του στις *αμυγώς αστικές περιοχές* της πρωτεύουσας, κυρίως όμως σε βάρος του Συνασπισμού και όχι της ΝΔ, υπερβαίνοντας ακόμα και τα ποσοστά του 1981 (Πίνακας 10). Αυτό σημαίνει ότι το ρεύμα προς το ΠΑΣΟΚ, που είχε καταγραφεί σε αυτά τα στρώματα ήδη από τις εκλογές του 1996, δεν είχε συνέχεια. Αντίθετα η εκλογική

4. Αναλυτικότερα για το ζήτημα, βλ. Γ. Μαυρή, «Ευρωεκλογές '99...», ό.π., σημ. 3.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

επιρροή του στις *μικροαστικές περιοχές* θα κυμανθεί στα επίπεδα του 1985 και του 1993. Τέλος, στις *λαϊκές-εργατικές περιοχές* θα προσεγγίσει τα επίπεδα των πολωμένων εκλογών του 1985, όχι όμως και του 1993 (Πίνακας 10). Επομένως, από την πλευρά της εκλογικής του βάσης, το σημερινό ΠΑΣΟΚ θα μπορούσε σχηματικά να χαρακτηριστεί ως το ίδιο «λαϊκό» όσο το 1985, λιγότερο «αγροτικό» και περισσότερο «αστικό» απ' ό,τι το 1981.

2. Η διεύρυνση της κοινωνικής επιρροής της ΝΔ

Περισσότερο θεαματική είναι η διεύρυνση της εκλογικής επιρροής της ΝΔ, που συντελέστηκε κυρίως εξαιτίας της απευθείας μετακίνησης ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ. Το ρεύμα αυτό, που αποτέλεσε και τη σημαντικότερη –ποσοτικά– μετατόπιση της συγκεκριμένης εκλογικής αναμέτρησης (περίπου 3% του εκλογικού σώματος⁵), είναι ως ένα βαθμό γενικευμένο και διάχυτο κοινωνικά, αν και δεν εκτείνεται αναλογικά σε όλες τις κοινωνικο-επαγγελματικές κατηγορίες.

Είναι βέβαιο ότι η ανάκαμψη στα *εργοδοτικά στρώματα* (αναδείχθηκε σε δεύτερη καλύτερη κ/ε/κ για τη ΝΔ), όπου απέκτησε την απόλυτη πλειοψηφία (52,6% – Πίνακας 4) οφείλεται στον ίδιο τον Κ. Καραμανλή, αλλά, επίσης, και στην επιστροφή του Στ. Μάνου. Η παραταξιακή επανασυσπείρωση που πέτυχε ο Κ. Καραμανλής είχε ως αποτέλεσμα την ανακοπή των διαρροών στα παραδοσιακά αστικά στρώματα που την ακολουθούν ιστορικά και την παλιννόσισή τους σε αυτή. Αντιμετωπίστηκε, επομένως, αρκετά αποτελεσματικά η κοινωνική διάσπαση που είχε καταγραφεί στις ευρωεκλογές με το εγχείρημα των Φιλελευθέρων. Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται, επίσης, και από την ανάλυση των εκλογικών δεδομένων (Πίνακας 11): στους αμιγώς αστικούς, από την πλευρά της κοινωνικής σύνθεσης των κατοίκων τους, δήμους του Λεκανοπεδίου

5. Βλ., σχετικά, Χρ. Βερναρδάκης, «Οι κατευθύνσεις των διαρροών», ανάλυση με βάση τη δημοσκόπηση έξω από τα εκλογικά τμήματα του Ινστιτούτου V-PRC για την εφημερίδα *Ta Néa*, 15-16.4.2000.

(Εκάλη, Ψυχικό, Φιλοθέη), η ΝΔ διατηρεί την υψηλή επιρροή του 1996 (55%-60%), χωρίς περαιτέρω απώλειες προς το ΠΑΣΟΚ.

Η κοινωνική διεύρυνση της ΝΔ δεν αφορά, όπως ήδη ειπώθηκε, ούτε αποκλειστικά ούτε κυρίως τα εργοδοτικά στρώματα. Η εκλογική της επιρροή στα *λαϊκά στρώματα*, χωρίς να αγγίξει τα επίπεδα του 1990, κυμάνθηκε σε ποσοστό που υπερέβη, κατά κανόνα, το 30% (Πίνακας 11). Δείχνει έτσι να επιστρέφει στα επίπεδα του Ιουνίου του 1989. Αντίστοιχα, η επιρροή της στις *μικροαστικές περιοχές* προσεγγίζει μάλλον την αντίστοιχη του 1985.

Η μεταστροφή του αγροτικού κόσμου προς τη ΝΔ ήταν δεδομένη αρκετό καιρό πριν από τις εκλογές και δεν κατέστη δυνατό να αποτραπεί κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Στους *αγρότες*, που αποτελούν το 8,3% του εκλογικού σώματος (Πίνακας 1), η ΝΔ προηγήθηκε του ΠΑΣΟΚ περίπου κατά 9 μονάδες, προσεγγίζοντας σχεδόν την απόλυτη πλειοψηφία (48% έναντι 39% – Πίνακας 4). Επαληθεύτηκε, επομένως, η τάση που αποτύπωναν οι προεκλογικές έρευνες στην ύπαιθρο. Θα πρέπει να σημειωθεί, σε αυτό το σημείο, ότι η τάση αυτή συγκαλύπτεται στα πραγματικά εκλογικά δεδομένα λόγω της *ψήφου των ετεροδημοτών*, η εκλογική συμπεριφορά των οποίων διαφοροποιείται σημαντικά. Και τούτο διότι η εκλογική αστικότητα διαφέρει σημαντικά από την αστικότητα της κατοικίας του πραγματικού πληθυσμού που καταγράφουν οι προεκλογικές έρευνες (του πληθυσμού που κατοικεί στην πραγματικότητα στις αγροτικές περιοχές και όχι εκείνου που διατηρεί απλώς τα εκλογικά του δικαιώματα στην ύπαιθρο⁶).

6. Ειδικά για τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της ψήφου των ετεροδημοτών και την καθοριστική πολιτική της βαρύτητα για την έκβαση της περασμένης εκλογικής αναμέτρησης βλ. Πίνακες 7 και 9 // Βλ., επίσης, το άρθρο του Κ. Στρατικόπουλου, «Ετεροδημότες, αντιδεξιά η ψήφος τους», ανάλυση με βάση τη δημοσκοπήση έξω από τα εκλογικά τμήματα του Ινστιτούτου V-PRC για την εφημερίδα *Τα Νέα*, 15-16.4.2000. Όπως σημειώνει ο συντάκτης: «Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η ψήφος των ετεροδημοτών έχει παίξει ιδιαίτερα καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του εκλογικού αποτελέσματος. Έχει ενισχύσει σημαντικά τόσο το αντιδεξιό ρεύμα, όσο και το παράλληλο ρεύμα υποστήριξης και εμπιστοσύνης στο πρόσωπο του πρωθυπουργού, που συντέθηκαν για να αντιπαρατεθούν στο ενδεχόμενο ανόδου της ΝΔ στην εξουσία και αμφισβήτησης της κυριαρχίας του ΠΑΣΟΚ. Οι ετεροδημότες του ΠΑΣΟΚ αποτελούν εκείνες τις κοινωνικές κατηγορίες που συντηρούν στη μνήμη τους την εγκατάλειψη της υπαίθρου ή ακόμα και τις πολιτικές διακρίσεις που είχαν ασκηθεί από τη Δεξιά σε παλαιότερες εποχές και είχαν οδηγήσει τους ίδιους σε αναζήτηση καλύτερης τύχης στα μεγάλα αστικά κέντρα. Αυτά τα κοινωνικά στρώματα, έχοντας ενισχύσει τη θέση τους μέσα στο κοινωνικό σύστημα, λειτουργούν ταυτόχρονα με το συναίσθημα, τη μνήμη, αλλά και την προσδοκία συμμετοχής σε μια προοπτική μεγαλύτερης κοινωνικής ανόδου

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Στα μεσαία στρώματα και στους μισθωτούς (δημοσίου και ιδιωτικού τομέα), η ενίσχυση της ΝΔ είναι μεν υπαρκτή, δεν ανατρέπει εντούτοις το συσχετισμό δυνάμεων που είχαν καταγράψει οι προηγούμενες βουλευτικές του 1996, αλλά και οι ευρωεκλογές του 1999⁷. Μετά τους εργοδότες και τους αγρότες, οι συνταξιούχοι (ιδίως του δημοσίου τομέα, 53,8%), οι νοικοκυρές (46,4%) και οι νέοι άνεργοι (44,2%) εξακολουθούν να αποτελούν τις περισσότερο προνομιακές κατηγορίες της, στις οποίες η ΝΔ διατήρησε εντυπωσιακό προβάδισμα έναντι του ΠΑΣΟΚ (Πίνακας 4). Επομένως, η ΝΔ είναι σήμερα, αν το θέσουμε σχηματικά, κόμμα περισσότερο «λαϊκό» και «αγροτικό» απ' ό,τι το 1981 και, ταυτόχρονα, λιγότερο «αστικό».

3. Η νέα διαιρετική τομή στην εκλογική βάση των κομμάτων

Το εκλογικό αποτέλεσμα αποκαλύπτει μια νέα διαιρετική τομή στη βάση των δύο κομμάτων διακυβέρνησης. Στη μια πλευρά, που συγκροτείται με άξονα το ΠΑΣΟΚ, πολώνονται τα δυναμικά κοινωνικά στρώματα του ενεργού πληθυσμού (Πίνακες 2 και 3), της μισθωτής εργασίας, των μεσαίων παραγωγικών ηλικιακών ομάδων (35-54 ετών – Πίνακας 5), των «πληροφοριακά ενήμερων», που είναι εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες και τις χρησιμοποιούν (Πίνακας 6), των κατοίκων της πρωτεύουσας και των μεγάλων αστικών κέντρων. Πρόκειται για εκείνα τα κοινωνικά στρώματα που ευνοούνται από την οικονομική αναδιάρθρωση και την προοπτική της ΟΝΕ, που η οικονομική τους κατάσταση τα τελευταία χρόνια βελτιώθηκε (σε αυτή την κατηγορία το ΠΑΣΟΚ εμφανίζει ποσοστό 70%, έναντι 21% της ΝΔ), που δηλώνουν ότι «ζουν άνετα» (57%, έναντι 35% της ΝΔ), διαθέτουν εισοδήματα τα οποία επενδύουν σε μετοχές (48%, έναντι 42% της ΝΔ), που αισθάνονται «ασφαλείς για το μέλλον τους» (53%, έναντι 40% της ΝΔ) και «κοινωνικά προνομιούχοι» («καθόλου αδι-

και προσωπικής ευημερίας που αποτυπώνονται στο σημερινό πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ και αποκτούν πιστοποιητικό εγγύησης που παρέχεται από την προσωπικότητα του Κ. Σημίτη».

7. Βλ. Γ. Μαυρίδης, «Ευρωεκλογές '99...», ό.π., σημ. 3.

κημένοι από την κοινωνία», σε ποσοστό 53%, έναντι μόνο 36,8% των ψηφοφόρων της ΝΔ – Πίνακες 6 και 7). Στο ιδεολογικό πεδίο, αυτά τα στρώματα διάκεινται ευνοϊκά ως προς την ευρωπαϊκή προοπτική. Αντιμετώπιζουν με «αισιοδοξία» το ευρωπαϊκό μέλλον της χώρας και δηλώνουν «αισιοδοξία» για την Ευρώπη (σε ποσοστό 55%, έναντι 40% της ΝΔ – Πίνακας 7), ενώ δεν επηρεάζονται ιδιαίτερα από τη θρησκευτική ιδεολογία (Πίνακας 8).

Ως προς τις πολιτικές τους πεποιθήσεις, αποδέχονται τη νέα μορφή της πολιτικής, εμπιστεύονται την τηλεόραση (51%) και τις δημοσκοπήσεις (52% – Πίνακας 8). Ως προς τα κριτήρια της ψήφου τους, η ταύτιση με κάποιο κόμμα και παράταξη έχει ατονήσει, προς όφελος της «προσωποποίησης» της πολιτικής (Πίνακας 7), ενώ εμπιστεύονται απεριόριστα για Πρωθυπουργό τον Κ. Σημίτη (85% – Πίνακας 7)⁸. Σε αυτό τον κοινωνικό συνασπισμό εξακολουθούν να εντάσσονται προνομιακά τα μισθωτά στρώματα του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα, όπου το ΠΑΣΟΚ, λόγω της απορρόφησης της Αριστεράς, δείχνει να επανακτά την κοινωνική ηγεμονία της δεκαετίας του '80, αλλά και ένα σημαντικό τμήμα των μεσαίων στρωμάτων. Αξίζει να σημειωθεί ότι πολιτικά διχοτομημένα εμφανίζονται τα ανώτερα μεσαία στρώματα (ελεύθερα επαγγέλματα, ανώτερα στρώματα των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα), στα οποία η ΝΔ, όπως συνέβη και με τα παραδοσιακά αστικά στρώματα, κατόρθωσε να ενισχύσει τη θέση της (Πίνακας 4).

Από την άλλη πλευρά, στον αστερισμό της ΝΔ τείνουν να αναγνωρίζονται, σε συγκριτικά μεγαλύτερο βαθμό, οι κοινωνικές ομάδες και κατηγορίες που η διαδικασία του οικονομικού και κοινωνικού «εκσυγχρονισμού» τείνει να περιθωριοποιεί: *άνεργοι, ιδίως οι νέοι, αγρότες, καθώς και τα πολυάριθμα και ενάλια τμήματα του μη ενεργού πληθυσμού (συνταξιούχοι-νοικο-*

8. Βλ. για το ίδιο θέμα και το άρθρο του Η. Νικολακόπουλου, «Πώς άλλαξε η κοινωνική βάση των δύο μεγάλων κομμάτων» στην εφημερίδα *Τα Νέα*, 14.4.2000. Ο Η. Νικολακόπουλος, βασισμένος σε στοιχεία από τις δημοσκοπήσεις έξω από τα εκλογικά τμήματα που διενέργησε η Οριπίον για το Mega, αναφέρει οχρειά: «Ενώ το 1996 το 60,6% των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ ανέφερε ως κριτήριο επιλογής ψήφου την υποστήριξη του κόμματος και ένα 5,5% την αποδοκμασία του αντίπαλου κόμματος, σήμερα τα ποσοστά αυτά έχουν περιοριστεί στο μισό (31,6% και 2,7%). Ως πρωτεύον κριτήριο αναδεικνύεται αντίθετα η ικανότητα διακυβέρνησης είτε ως υποστήριξη της κυβέρνησης Σημίτη (35,7%) είτε ως επιλογή του καταλληλότερου πρωθυπουργού (25,3%)».

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

κυρές) και της υπαίθρου. Το κοινωνικό και ιδεολογικό προφίλ αυτού του πόλου, που σκιαγραφείται με βάση τα ευρήματα των εκλογικών ερευνών του Ινστιτούτου V-PRC, είναι αποκαλυπτικό: πρόκειται για στρώματα των οποίων η οικονομική κατάσταση χειροτέρευσε τα τελευταία χρόνια (σε αυτή την κατηγορία η ΝΔ εισπράττει 67%, έναντι 15% του ΠΑΣΟΚ – Πίνακας 6), το εισόδημά τους συμπιέστηκε αισθητά (58%, έναντι μόλις 20% ΠΑΣΟΚ – Πίνακας 6), που αισθάνονται «ανασφαλείς για το μέλλον» (45% της κατηγορίας ψήφισαν ΝΔ, έναντι 35% που ψήφισαν ΠΑΣΟΚ) και «αδικημένοι από την κοινωνία» (51%, έναντι 30% του ΠΑΣΟΚ – Πίνακας 8). Περιμένουν λιγότερα από την πολιτική, ενώ με την ψήφο τους θέλησαν να εκφράσουν τη «διαμαρτυρία» τους (Πίνακας 7). Ως προς τις ιδεολογικές τους προτιμήσεις, μάλλον «αδιαφορούν» ή «φοβούνται» τη ζωή στη νέα Ευρώπη και οπωσδήποτε η Εκκλησία τα επηρεάζει σε μεγαλύτερο βαθμό (Πίνακας 8).

Μετά από μια μακρόχρονη περίοδο που χαρακτηρίστηκε από την *κρίση εκπροσώπησης*⁹, η νέα εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ ενέγραψε τη *δυνατότητα μιας εκ νέου σταθεροποίησης της κοινωνικής του επιρροής*. Όμως η κοινωνική σταθεροποίηση του ΠΑΣΟΚ στην περίοδο της νέας κυβερνητικής του θητείας δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη, ούτε η έκβαση του εγχειρήματος εκ των προτέρων εξασφαλισμένη. Στις σημερινές συνθήκες απο-ιδεολογικοποίησης, κοινωνικού κατακερματισμού και ρευστότητας της ψήφου, η συνοχή των δύο μεγάλων κομμάτων (του «πολλαπλώς νέου και ρευστού δικομματικού ανταγωνισμού», κατά την έκφραση του Π. Καφετζή) είναι περισσότερο από άλλοτε συνάρτηση της θεσμικής ρύθμισης του κομματικού συστήματος, δηλαδή του ισχύοντος εκλογικού νόμου. Επομένως, το αν η εκλογική επικράτηση και η κοινωνική ανάκαμψη αποδειχθεί συγκυριακή ή μονιμότερη δεν είναι σήμερα γνωστό. Είναι όμως περισσότερο βέβαιο ότι η *οικοδόμηση του κοινωνικού κράτους* που επαγγέλθηκε η νέα διακυβέρνηση μπορεί να αποδειχτεί μοχλός για την εδραίωσή της.

---

9. Βλ., σχετικά με το χαρακτήρα της κρίσης εκπροσώπησης, το άρθρο του Γ. Μαυρή «Σε νέα φάση εισέρχεται η πολιτική σκηνή», στην εφημερίδα *Καθημερινή*, 31.5.1998 και «Ευρωεκλογές '99...», ό.π., σημ. 3.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

(ποσοστό % του δείγματος)	
Κοινωνικο-επαγγελματική κατηγορία	n=6.426
Επιχειρηματίες	3,0
Αγρότες	8,3
Ελεύθεροι επαγγελματίες/ΠΕ-ΔΕ	8,5
Ελεύθεροι επαγγελματίες/ΑΕ	4,7
Επαγγελματιοβιοτέχνες	2,4
Μισθωτοί Δημοσίου Τομέα/ΠΕ-ΜΕ	6,5
Μισθωτοί Δημοσίου Τομέα/ΑΕ	7,8
Μισθωτοί Ιδιωτικού Τομέα/ΠΕ-ΜΕ	12,0
Μισθωτοί Ιδιωτικού Τομέα/ΑΕ	6,9
Άνεργοι-νέοι	1,4
Άνεργοι	2,8
Νοικοκυρές/ΠΕ	7,3
Νοικοκυρές/ΜΕ-ΑΕ	7,7
Συνταξιούχοι ΔΤ/ΠΕ	2,7
Συνταξιούχοι ΔΤ/ΜΕ-ΑΕ	3,6
Συνταξιούχοι ΙΤ/ΠΕ	3,4
Συνταξιούχοι ΙΤ/ΜΕ-ΑΕ	2,8
Μαθητές/Σπουδαστές/Φοιτητές	4,4
Άλλο	3,9
Σύνολο	100,0

ΠΕ: Απόφοιτοι Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (μέχρι και δημοτικό), ΜΕ: Απόφοιτοι Μέσης Εκπαίδευσης (μέχρι και λύκειο), ΑΕ Απόφοιτοι Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΑΕΙ/ΤΕΙ). ΔΤ: Δημοσίου Τομέα, ΙΤ: Ιδιωτικού Τομέα.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Η ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΣΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ
ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 2000 ΚΑΤΑ ΕΝΕΡΓΟ/ΜΗ ΕΝΕΡΓΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ, Ι

(κατηγορία πληθυσμού=100)						
Κοινωνικο- επαγγελματική κατηγορία	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΔΗΚΚΙ	ΛΟΙΠΑ
Ενεργοί	44,7	40,4	5,8	3,9	3,0	2,2
Άνεργοι	39,2	41,1	6,8	3,8	4,6	4,6
Μη ενεργοί	42,8	47,4	4,6	1,8	2,0	1,4
Σύνολο	43,8	42,7	5,5	3,2	2,7	2,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Η ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΣΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ
ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 2000 ΚΑΤΑ ΕΝΕΡΓΟ/ΜΗ ΕΝΕΡΓΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ, ΙΙ

(κόμμα=100)							
Κοινωνικο- επαγγελματική κατηγορία	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΔΗΚΚΙ	ΛΟΙΠΑ	ΣΥΝΟΛΟ
Ενεργοί	64,4	59,7	67,1	76,6	68,7	67,7	63,1
Άνεργοι	3,8	4,1	5,4	5,1	7,2	9,7	4,3
Μη ενεργοί	31,8	36,1	27,5	18,3	24,1	22,6	32,6
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 4
Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ
ΣΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 2000,
ΚΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ
(ψηφοφόροι Βουλευτικών Εκλογών του 2000)

(ποσοστό % της κοινωνικο-επαγγελματικής κατηγορίας)									
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
Κοινωνικο- επαγγελματική κατηγορία[1]	ΒΑΣΗ ΠΑΣΟΚ (n=)	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΔΗΚΚΙ	ΛΟΙΠΑ	ΣΥΝΟΛΟ [2]	Διαφορά ΠΑΣΟΚ-ΝΔ 2000
Επιχειρηματίες	193	34,7	52,6	4,2	5,3	2,1	1,1	100,0	-17,9
Αγρότες	533	38,7	47,8	5,2	1,9	4,4	1,9	99,9	-9,1
Ελεύθεροι επαγγελματίες/ ΠΕ-ΔΕ	546	44,0	42,1	6,1	2,5	2,8	2,5	100,0	1,9
Ελεύθεροι επαγγελματίες/ ΑΕ	305	41,6	40,3	5,9	7,9	2,0	2,3	100,0	1,3
Επαγγελματιοβιοτέχνες	154	48,0	41,9	5,4	2,0	2,0	0,7	100,0	6,1
Μισθωτοί ΔΤ/ΠΕ-ΜΕ	415	51,6	38,2	5,0	1,7	2,0	1,5	100,0	13,4
Μισθωτοί ΔΤ/ΑΕ	499	47,5	36,0	4,7	6,4	3,5	1,9	100,0	11,5
Μισθωτοί ΙΤ/ΠΕ-ΜΕ	768	49,1	32,8	7,6	3,9	3,4	3,3	100,1	16,3
Μισθωτοί ΙΤ/ΑΕ	441	43,5	40,9	6,1	5,1	2,3	2,1	100,0	2,6
Άνεργοι-νέοι	92	31,4	44,2	9,3	2,3	8,1	4,7	100,0	-12,8
Άνεργοι	181	42,5	39,1	5,6	4,5	3,4	5,0	100,1	3,4
Νοικοκυρές/ΠΕ	470	44,0	47,4	4,5	0,9	2,2	0,9	99,9	-3,4
Νοικοκυρές/ΜΕ-ΑΕ	494	43,3	45,8	3,3	3,5	2,5	1,7	100,1	-2,5
Συνταξιούχοι ΔΤ/ΠΕ	175	45,9	46,5	6,5	0,6		0,6	100,1	-0,6
Συνταξιούχοι ΔΤ/ΜΕ-ΑΕ	234	35,6	59,1	1,8	1,3	1,3	0,9	100,0	-23,5
Συνταξιούχοι ΙΤ/ΠΕ	216	41,4	46,0	8,1	1,5	3,0		100,0	-4,6
Συνταξιούχοι ΙΤ/ΜΕ-ΑΕ	181	39,4	49,7	7,3	0,6	2,4	0,6	100,0	-10,3
Μαθητές/Φοιτητές	281	44,6	42,7	3,7	2,2	2,2	4,5	99,9	1,9
Άλλο	248	41,0	46,3	4,8	1,3	2,6	4,0	100,0	-5,3
Σύνολο	6426	43,8	42,7	5,4	3,2	2,8	2,1	100,0	1,1

1. ΠΕ. Απόφοιτοι Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (μέχρι και δημοτικό), ΜΕ. Απόφοιτοι Μέσης Εκπαίδευσης (μέχρι και λύκειο), ΑΕ. Απόφοιτοι Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΑΕΙ/ΤΕΙ) ΔΤ· Δημοσίου Τομέα, ΙΤ· Ιδιωτικού Τομέα
2. Δεν αθροίζονται στο 100, λόγω στρογγυλοποίησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5
Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΣΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ
ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 2000, ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ, ΗΛΙΚΙΑ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
(ψηφοφόροι Βουλευτικών Εκλογών του 2000)

	(ποσοστό % της κοινωνικής κατηγορίας)						
	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΔΗΚΚΙ	ΛΟΙΠΑ	ΣΥΝΟΛΟ
ΦΥΛΟ							
Άντρες	43,0	42,2	6,4	3,1	3,0	2,2	100,0
Γυναίκες	44,6	43,1	4,6	3,3	2,5	1,9	100,0
ΗΛΙΚΙΑ							
18-24 ετών	43,1	41,5	5,2	2,0	2,7	5,5	100,0
25-34 ετών	43,8	41,7	4,1	3,7	3,7	3,0	100,0
35-44 ετών	46,5	37,3	6,0	5,5	2,5	2,2	100,0
45-54 ετών	48,9	37,4	6,3	3,5	2,7	1,1	100,0
55-64 ετών	37,8	51,4	5,4	1,4	3,3	0,7	100,0
65 ετών και πάνω	38,8	52,3	6,1	1,1	0,9	0,9	100,0
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ							
Παντρεμένοι	44,3	42,9	5,3	3,2	2,8	1,5	100,0
Ανύπαντροι	42,9	41,2	5,7	3,5	2,7	4,0	100,0
Χωρισμένοι	37,8	43,7	8,9	4,4	3,0	2,2	100,0
Χήροι	45,5	48,7	5,3	0,0	0,5	0,0	100,0
ΣΥΓΚΑΤΟΙΚΗΣΗ							
Μένουν μόνοι	39,6	41,2	9,4	3,2	2,6	3,9	100,0
Συζούν	44,0	42,8	5,3	3,2	2,7	2,0	100,0
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ							
Αναλφάβητοι / τάξεις δημοτικού	40,0	49,6	6,5	0,8	1,3	1,9	100,0
Απόφοιτοι δημοτικού	47,3	41,2	5,7	1,3	3,6	0,8	100,0
ΜΕ	44,2	42,2	5,2	3,2	3,0	2,3	100,0
ΑΕ	42,2	42,5	5,4	5,1	2,2	2,5	100,0
Σύνολο	43,8	42,7	5,5	3,2	2,7	2,1	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 6
ΚΟΜΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
(ψηφοφόροι Βουλευτικών Εκλογών του 2000)

	(ποσοστό % της κοινωνικής κατηγορίας)						
	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΔΗΚΚΙ	ΛΟΙΠΑ	ΣΥΝΟΛΟ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ							
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ							
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ							
Βελτιώθηκε	70,1	21,3	2,6	2,7	1,8	1,5	100,0
Έμεινε στάσιμη	38,8	46,3	5,6	3,9	3,2	2,1	100,0
Χειροτέρευσε	14,9	67,3	9,3	2,5	3,4	2,7	100,0
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΗ							
ΕΚΤΙΜΗΣΗ							
ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ							
Ζουν άνετα	57,4	34,7	2,5	2,6	1,5	1,4	100,0
Τα καταφέρνουν	50,1	38,5	3,9	3,9	2,0	1,6	100,0
Υπάρχει δυσκολία	34,7	48,8	6,5	3,2	4,1	2,7	100,0
Υπάρχει μεγάλη δυσκολία	19,6	57,9	13,2	2,2	4,1	2,9	100,0
ΑΙΣΘΗΜΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ							
ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ							
Ασφαλείς	52,7	40,1	2,5	1,7	1,9	1,2	100,0
Ανασφαλείς	34,6	45,2	8,6	4,8	3,7	3,0	100,0
ΚΑΤΟΧΗ ΜΕΤΟΧΩΝ							
Μέτοχοι	47,5	41,6	3,3	4,0	2,2	1,4	100,0
Μη μέτοχοι	42,4	43,2	6,2	2,9	3,0	2,3	100,0
ΧΡΗΣΤΕΣ ΝΕΩΝ							
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ							
++	45,2	40,8	4,0	5,9	2,2	1,9	100,0
+	45,5	40,2	4,9	4,6	2,5	2,2	100,0
-	45,5	41,3	4,9	2,7	3,5	2,1	100,0
-	40,9	46,0	6,9	1,7	2,4	2,1	100,0
Σύνολο	43,8	42,7	5,5	3,2	2,7	2,1	100,0

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ 7
ΚΟΜΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ
ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
(ψηφοφόροι Βουλευτικών Εκλογών του 2000)

	(ποσοστό % της κοινωνικής κατηγορίας)						
	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΔΗΚΚΙ	ΛΟΙΠΑ	ΣΥΝΟΛΟ
ΩΡΑ ΠΡΟΣΕΛΕΥΣΗΣ							
«Πολύ πρωινό»	42,5	45,6	6,0	2,0	2,4	1,4	100,0
«Πρωινό»	44,2	43,3	4,8	3,3	2,8	1,5	100,0
«Μεσημεριανό»	45,1	40,5	5,4	3,5	2,7	2,8	100,0
«Απογευματινό»	42,6	37,8	7,1	5,0	3,6	3,8	100,0
ΔΗΜΟΤΕΣ/ΕΤΕΡΟΔΗΜΟΤΕΣ							
Ομοδημότες Αττικής	41,1	41,4	6,6	5,0	3,5	2,4	100,0
Εσωτερικοί ετεροδημότες Αττικής	40,5	44,4	7,5	4,0	1,2	2,4	100,0
Ετεροδημότες Αττικής (επαρχίας)	50,8	37,4	5,4	1,3	2,7	2,4	100,0
Ομοδημότες υπόλοιπης Ελλάδας	44,4	44,2	4,8	2,2	2,7	1,7	100,0
Ετεροδημότες υπόλοιπης Ελλάδας	45,1	42,8	4,0	4,0	2,2	1,8	100,0
ΧΡΟΝΟΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΨΗΦΟΥ							
Πολύ καιρό πριν	44,9	43,9	5,7	2,6	1,8	1,1	100,0
Μερικές εβδομάδες πριν	40,1	42,5	4,8	4,0	5,9	2,7	100,0
Λίγες ημέρες πριν	38,6	43,4	2,8	6,3	5,4	3,5	100,0
Τελευταία στιγμή (χτες - σήμερα)	40,0	33,1	6,0	5,9	6,9	8,2	100,0
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ							
Αριστεροί	58,4	5,2	20,7	10,7	3,0	2,0	100,0
Κεντρώοι	67,7	24,5	1,1	1,3	3,8	1,7	100,0
Δεξιοί	3,8	94,8	0,2	0,1	0,4	0,8	100,0
Τίποτα	36,1	47,7	3,3	2,7	4,2	6,1	100,0
ΔΓ/ΔΑ	41,1	41,5	6,8	3,4	3,4	3,8	100,0
ΤΑΥΤΙΣΗ ΜΕ ΚΟΜΜΑ							
Ταυτισμένοι	45,2	44,6	5,5	2,6	1,3	0,7	100,0
Συμπαθούντες	42,4	41,5	5,7	3,9	4,6	1,9	100,0
Αντικομματικοί	39,3	36,1	5,2	4,6	6,0	8,9	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 7 (συνέχεια)

	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΔΗΚΚΙ	ΛΟΙΠΑ	
ΣΥΝΟΛΟ							
ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ							
Πολιτικοποιημένοι	44,0	42,8	6,4	3,6	1,9	1,4	100,0
Μη πολιτικοποιημένοι	43,4	42,8	4,5	2,7	3,6	2,8	100,0
Είναι το καλύτερο	46,0	45,9	4,1	1,6	1,5	0,9	100,0
Είναι το λιγότερο κακό	53,4	32,0	4,1	5,0	2,8	2,7	100,0
Για διαμαρτυρία	12,4	42,3	10,4	9,0	14,9	10,9	100,0
Ψηφίζουν πάντα το ίδιο	42,3	44,3	7,6	3,4	1,6	0,8	100,0
ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΨΗΦΟΥ							
Πρόσωπο/ Βουλευτής	45,6	42,9	2,7	3,1	4,6	1,2	100,0
Παράταξη / Κόμμα	38,3	44,9	8,5	4,6	2,1	1,5	100,0
Καλύτερος Πρωθυπουργός	55,6	40,1	1,0	0,8	1,7	0,8	100,0
Κόμμα που κερδίζει	41,5	45,8	6,6	2,1	2,3	1,8	100,0
Τίποτα από αυτά	23,7	35,9	9,2	7,8	9,2	14,2	100,0
ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΝΙΚΗΣ							
ΠΑΣΟΚ	80,0	7,5	4,8	3,6	2,5	1,5	100,0
ΝΔ	5,4	88,1	2,6	1,1	1,7	1,0	100,0
Κανένα/ΔΓ/ΔΑ	30,9	35,3	14,7	6,8	6,0	6,4	100,0
ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ							
Κ. Σημίτης	84,8	5,7	3,3	3,2	1,8	1,2	100,0
Κ. Καραμανλής	2,6	94,1	1,4	0,5	1,1	0,4	100,0
Κανένας από τους δύο	17,8	32,0	22,7	9,5	9,8	8,3	100,0
ΔΓ/ΔΑ	26,7	53,4	7,1	5,3	2,8	4,6	100,0
Σύνολο	43,8	42,7	5,5	3,2	2,7	2,1	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 8
ΚΟΜΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ
ΣΕ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ
(ψηφοφόροι Βουλευτικών Εκλογών του 2000)

	(ποσοστό % της κοινωνικής κατηγορίας)						
	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΔΗΚΚΙ	ΛΟΙΠΑ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟΣ							
Κάθε Κυριακή	35,1	57,9	2,8	1,1	1,9	1,3	100,0
2-3 φορές το μήνα	41,1	50,9	3,2	1,5	2,1	1,3	100,0
Μερικές φορές το χρόνο	47,5	38,0	5,3	3,9	2,9	2,1	100,0
Ποτέ	43,4	25,9	15,3	6,9	3,7	4,7	100,0
ΑΙΣΘΗΜΑ ΑΔΙΚΙΑΣ							
ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ							
«Αδικημένοι»	30,2	51,1	5,8	3,2	4,0	3,0	100,0
«Εξαρτάται»	41,0	44,8	5,5	4,0	2,7	2,0	100,0
«Όχι αδικημένοι»	53,2	36,8	3,5	2,9	2,1	1,6	100,0
ΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΑΠΕΝΑΝΤΙ							
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ							
«Αισιόδοξοι»	54,8	39,5	1,1	1,8	1,7	1,1	100,0
«Επιφυλακτικού»	39,9	44,8	5,2	5,1	3,2	1,8	100,0
«Αδιάφοροι»	29,7	49,0	10,6	3,1	3,7	3,9	100,0
«Φοβισμένοι»	25,4	43,1	18,1	3,8	5,0	4,5	100,0
Χωρίς γνώμη	38,8	46,9	8,8	1,4	0,0	4,1	100,0
ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ							
ΣΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ							
Μεγάλη	50,8	42,6	3,1	0,6	1,4	1,4	100,0
Μικρή	47,3	42,9	3,4	2,8	2,3	1,4	100,0
Καμιά	39,1	42,8	7,9	3,9	3,4	2,8	100,0
ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ							
ΣΤΙΣ ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ							
Εμπιστεύονται	51,5	39,1	2,9	3,2	1,6	1,6	100,0
Δεν εμπιστεύονται	39,6	44,8	6,8	3,1	3,4	2,3	100,0
Σύνολο	43,8	42,7	5,5	3,2	2,7	2,1	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 9
ΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΨΗΦΟΥ
ΤΩΝ ΕΤΕΡΟΔΗΜΟΤΩΝ
(ψηφοφόροι Βουλευτικών Εκλογών του 2000)

(ποσοστό % της κοινωνικής κατηγορίας)				
	ΕΤΕΡΟΔΗΜΟΤΕΣ		ΣΥΝΟΛΟ ΨΗΦΟΦΟΡΩΝ	
	Σύνολο	Ψηφοφόροι ΠΑΣΟΚ	Ψηφοφόροι ΝΔ	
ΦΥΛΟ				
Άντρες	44,7	46,2	43,2	49,0
Γυναίκες	55,3	53,8	56,8	51,0
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ				
Ζουν άνετα	29,3	33,2	24,8	20,4
Τα καταφέρνουν	43,7	43,3	44,0	38,2
Υπάρχει δυσκολία	22,2	20,3	25,5	28,8
Υπάρχει μεγάλη δυσκολία	3,5	2,1	4,3	11,7
ΑΙΣΘΗΜΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ				
Πολύ σίγουροι	18,1	17,6	19,1	17,6
Αρκετά σίγουροι	36,8	45,5	31,2	32,6
Λίγο σίγουροι	25,8	25,1	29,1	28,0
Καθόλου σίγουροι	17,8	11,8	17,7	19,7
ΧΡΟΝΟΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΨΗΦΟΥ				
Πολύ καιρό πριν	81,7	83,4	85,8	78,3
Μερικές εβδομάδες πριν	5,2	4,8	2,8	6,1
Λίγες ημέρες πριν	7,4	5,9	8,5	5,1
Τελευταία στιγμή (χτες-σήμερα)	5,8	5,9	2,8	10,2
ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΚΟΜΜΑΤΟΣ				
Είναι το καλύτερο	40,9	40,1	48,9	46,8
Είναι το λιγότερο κακό	19,9	24,6	14,2	16,5

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ 9 (συνέχεια)

	ΕΤΕΡΟΔΗΜΟΤΕΣ		ΣΥΝΟΛΟ ΨΗΦΟΦΟΡΩΝ	
	Σύνολο	Ψηφοφόροι ΠΑΣΟΚ	Ψηφοφόροι ΝΔ	
ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΚΟΜΜΑΤΟΣ				
Για διαμαρτυρία	8,7	4,3	9,2	7,6
Ψηφίζουν πάντα το ίδιο	29,7	31,0	27,0	27,1
ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΨΗΦΟΥ				
Πρόσωπο/Βουλευτής	9,9	10,2	10,6	11,9
Παράταξη/Κόμμα	47,5	43,9	48,9	41,4
Καλύτερος Πρωθυπουργός	25,2	31,6	25,5	29,3
Κόμμα που κερδίζει	8,8	9,1	7,1	10,0
Τίποτα από αυτά	7,5	4,8	6,4	6,6
ΠΡΟΣΠΑΘΟΥΝ ΝΑ ΠΕΙΣΟΥΝ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ				
Πολύ συχνά	11,9	10,2	13,5	9,8
Συχνά	17,5	17,1	19,9	14,9
Σπάνια	21,5	24,6	22,0	19,8
Ποτέ	48,8	48,1	44,7	54,8

ΠΙΝΑΚΑΣ 10
ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ ΣΕ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ
ΤΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ, 1981-2000
(ποσοστά %)

Α. Αστικές περιοχές										
	2000	1999Ε	1996	1994Ε	1993	1990	1989(Ν)	1989(Ι)	1985	1981
Εκάλη	29,7	24,5	21,1	10,1	13,7	10,9	11,0	10,4	16,4	24,8
Ψυχικό	34,4	25,8	25,7	14,5	19,0	16,0	16,9	15,4	24,0	30,3
Φιλοθέη	33,5	26,4	24,4	13,1	17,5	14,7	15,4	14,5	26,9	30,6
Β. Μικροαστικές περιοχές										
	2000	1999Ε	1996	1994Ε	1993	1990	1989(Ν)	1989(Ι)	1985	1981
Ζωγράφου	41,9	31,2	38,1	34,0	42,7	34,2	35,8	33,4	42,9	47,6
Αργυρούπολη	47,7	35,0	42,4	38,4	49,9	40,8	42,4	39,0	49,6	54,6
Γ. Λαϊκές περιοχές										
	2000	1999Ε	1996	1994Ε	1993	1990	1989(Ν)	1989(Ι)	1985	1981
Περιστέρι	45,9	32,0	41,1	38,9	51,8	41,4	43,4	39,4	46,9	50,9
Αιγάλεω	46,5	32,8	41,8	39,8	52,7	42,5	44,3	40,5	48,5	52,7
Κερασίνη	47,2	32,7	42,6	40,1	53,9	44,1	46,4	42,1	51,7	53,7
Νίκαια	45,6	31,1	40,7	38,7	52,5	42,1	44,4	39,4	48,3	48,3

Πηγή: ΓΜ, Επεξεργασία εκλογικών αποτελεσμάτων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11
ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΝΔ ΣΕ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ
ΤΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ, 1981-2000
(ποσοστά %)

Α. Αστικές περιοχές										
	2000	1999Ε	1996	1994Ε	1993	1990	1989(Ν)	1989(Ι)	1985	1981
Εκάλη	61,9	39,4	61,2	56,4	70,9	82,1	80,7	79,2	75,6	56,8
Ψυχικό	54,3	34,6	54,0	49,0	62,7	71,1	69,4	68,6	64,3	51,3
Φιλοθέη	55,7	38,1	56,4	52,9	65,6	74,3	72,9	71,1	61,9	48,5
Β. Μικροαστικές περιοχές										
	2000	1999Ε	1996	1994Ε	1993	1990	1989(Ν)	1989(Ι)	1985	1981
Ζωγράφου	38,8	31,3	34,4	30,2	37,8	46,3	44,5	42,7	38,8	29,6
Αργυρούπολη	33,5	26,4	29,0	26,3	31,1	40,1	37,9	36,4	31,7	23,0
Γ. Λαϊκές περιοχές										
	2000	1999Ε	1996	1994Ε	1993	1990	1989(Ν)	1989(Ι)	1985	1981
Περιστέρι	31,2	25,0	25,8	22,4	26,6	35,4	33,4	32,2	28,4	21,3
Αιγάλεω	31,6	25,4	26,5	22,9	26,8	35,6	33,9	32,5	28,7	21,2
Κερασίνη	32,3	25,8	27,4	23,5	27,1	36,3	34,2	33,0	28,1	20,7
Νίκαια	30,1	23,5	25,6	21,5	25,6	33,6	31,4	30,2	25,4	19,2

Πηγή: ΓΜ, Επεξεργασία εκλογικών αποτελεσμάτων.